

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Kuntatalousohjelma vuodelle 2018

Kunta- ja aluehallinto-osasto

Sisältö

1. Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2017
2. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen vuonna 2018
3. Kuntatalouden kehitysarvio ja rahoitusperiaatteen toteutuminen
4. Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia

Kuntatalousohjelma vuodelle 2018

Kuntatalousohjelma vuodelle 2018

Syksy 2017

Valtiovarainministeriön julkaisu 31a/2017

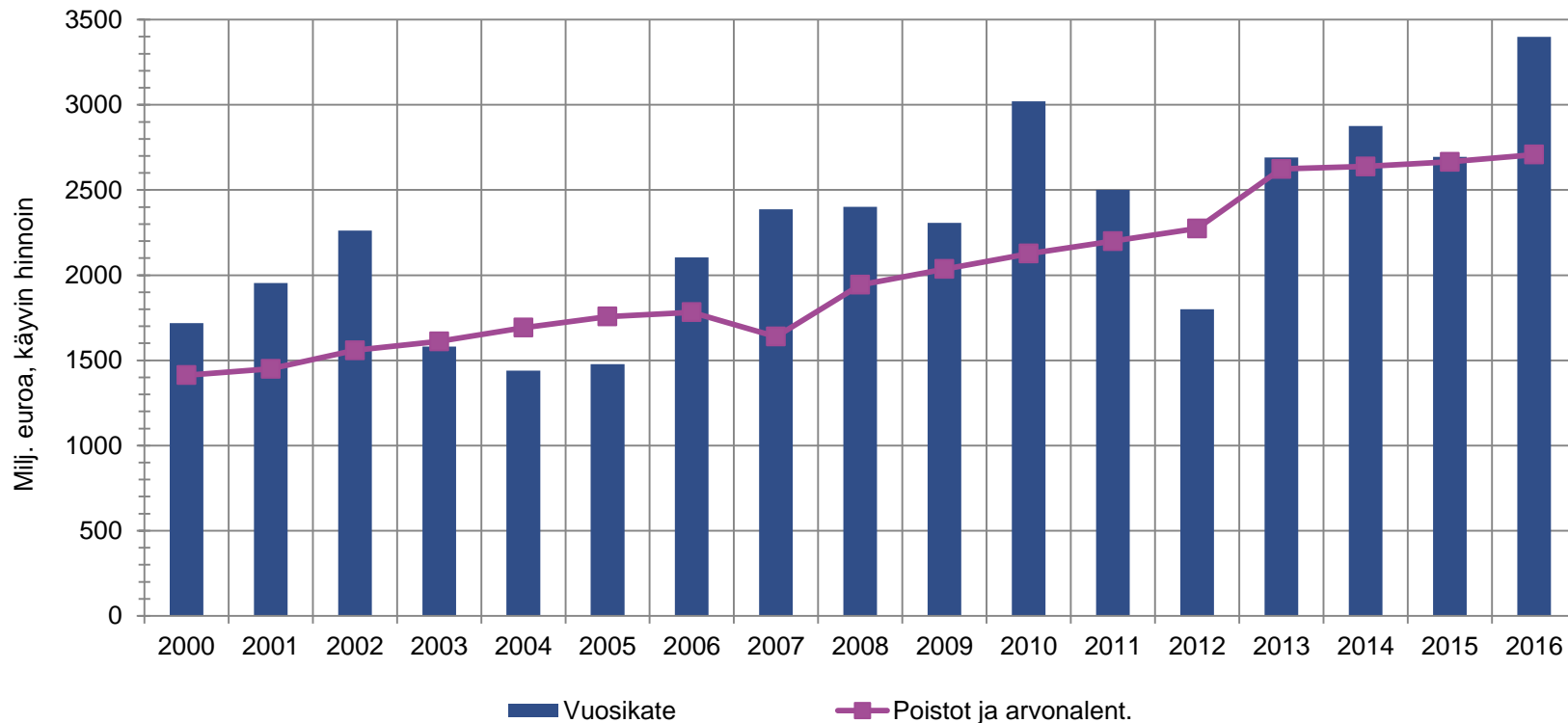
- Kuntatalousohjelma valmistellaan valtion ja kuntien neuvottelumenettelyssä
- Kuntatalousohjelma vuodelle 2018 on laadittu vuotta 2018 koskevan valtion talousarvioesityksen (TAE) valmistelun yhteydessä ja syventää talousarviovalmistelun kuntataloutta koskevaa arviointia.
- Kuntatalousohjelman painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien tarkastelussa ja valtion toimenpiteiden tarkastelussa.
- Kehitysnäkymissä on otettu huomioon hallituksen kärkihankkeiden ja reformien sekä muiden toimenpiteiden vaikutukset niiltä osin, kun toimenpiteistä on olemassa hallituksen päätökset ja toimenpiteiden vaikutukset ovat tiedossa.
- Toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu koko kuntatalouden lisäksi kuntakokoryhmittäin sekä rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta vuoteen 2019 asti.
- Kuntatalousohjelma verkossa:
www.vm.fi/kuntatalousohjelma

Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2017

Kuntatalouden vuosikate vahvistui vuonna 2016

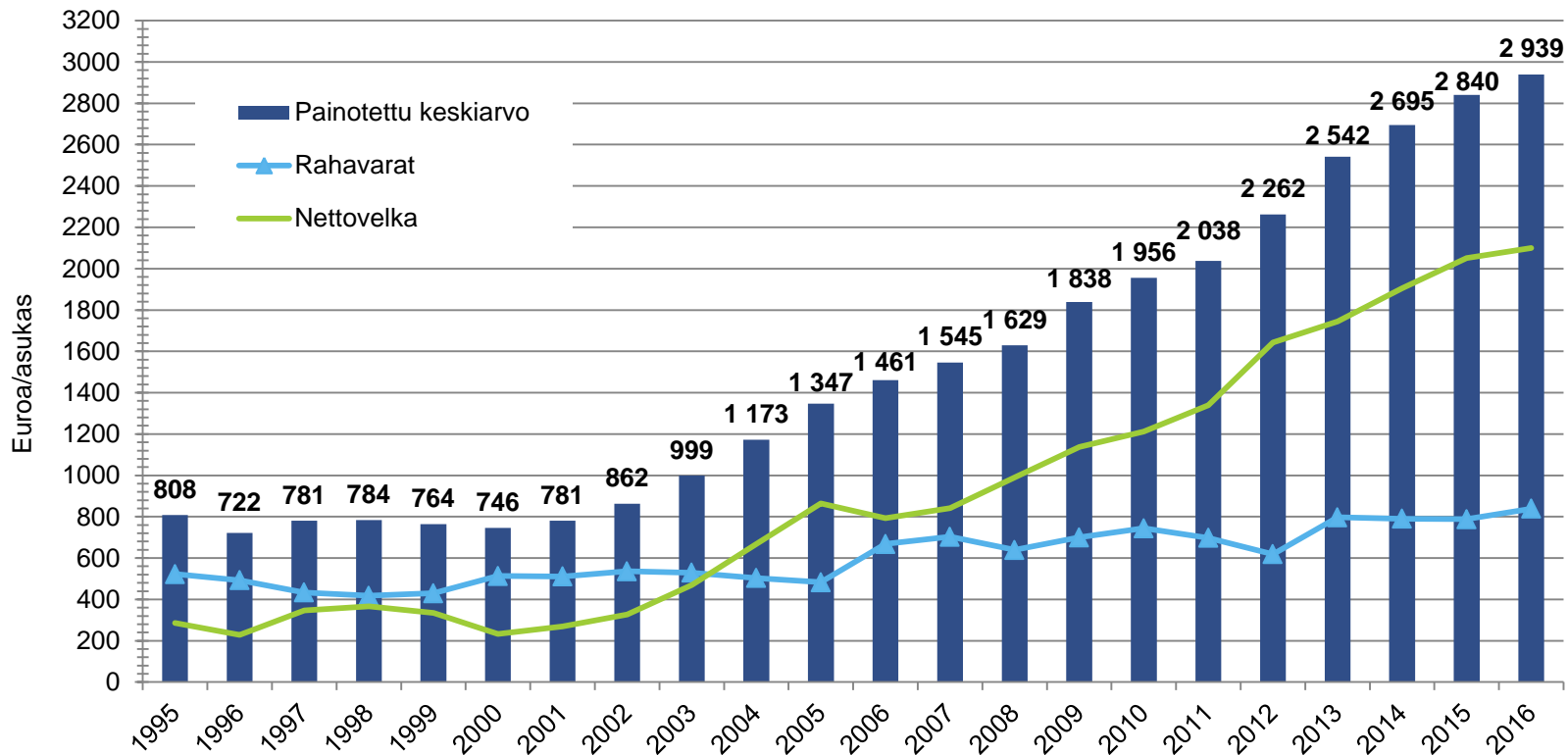
Vuosikatteen vahvistumista selittää erityisesti peruskuntien toimintamenojen matala kasvu

Lähde: kuva valtiovarainministeriö, tiedot Tilastokeskus

Kuntien lainakannan kasvu jatkuu

Lainakannan kasvu oli kuitenkin edellisiä vuosia hitaampaa

Lähde: kuva valtiovarainministeriö, tiedot Tilastokeskus

Keskeiset huomiot kuntatalouden tilasta

- Manner-Suomen kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli 3,4 mrd. euroa positiivinen ja tilikauden tulos 1,07 mrd. euroa positiivinen vuonna 2016. Vuosikate ja tilikauden tulos vahvistuivat selvästi edellisvuoteen verrattuna.
- Positiivista kehitystä selittää erityisesti peruskuntien toimintamenojen matala 0,5 prosentin kasvu, johon ovat vaikuttaneet sekä kuntien omat sopeutustoimenpiteet että kilpailukykysovimukseen liittyvät säästöt.
- Kuntatalouden nettoinvestoinnit kasvoivat vuonna 2016 vain 20 milj. euroa ollen hieman yli 3,2 mrd. euroa. Investointien varovaista kasvua selittää ennen kaikkea peruskuntien investointien lasku lähes 70 milj. eurolla. Kuntayhtymien investoinnit sen sijaan kasvoivat yli 90 milj. eurolla.
- Vaikka kuntatalous kokonaisuutena vahvistui vuonna 2016, on kuntien välillä edelleen suuria eroja. Tilikauden tulos oli negatiivinen noin joka kolmannessa kunnassa (96 kuntaa).
- Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyyn on tulossa neljä kuntaa kuntakonsernien kertyneelle alijäämän asetettujen kriteerien perusteella.
- Manner-Suomen kuntien, kuntayhtymien ja kuntakonsernien ennakkollisia tilinpäätöstietoja on kuvattu yksityiskohtaisemmin valtiovarainministeriön kesäkuussa julkaisemassa Kuntien tilinpäätöstiedot vuonna 2016 -muistiossa: www.vm.fi/kuntien-tilinpaatoskortti

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen vuonna 2018

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen

- Valtion toimenpiteiden vaikutuksen arvioidaan olevan nettomääräisesti noin 129 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2018.
- Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ovat yhteensä 10,59 mrd. euroa vuonna 2018, ja ne lisääntyvät edellisestä vuodesta noin 0,1 prosenttia.
- Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 8 458 milj. euroa, joka on noin 140 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2017 varsinaisessa talousarviossa. Valtionosuuden vähenemiseen vaikuttavat eniten kilpailukyky sopimukseen liittyvän vähennyksen kasvu 119 milj. eurolla, sekä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, joka vähentää valtionosuutta 177 milj. euroa.
- Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää kuntien menoja. Suomen Kuntaliitto selvitti kesäkuussa 2017 hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutuksia kunnissa ja kuntayhtymissä. Saatujen vastausten perusteella hallitusohjelmaan sisältyvät sopeutustoimet eivät ole vielä edenneet kuntakentässä odotetulla tavalla ja säästötavoitteista toteutuisi vain noin kolmannes. Toimenpiteistä syntyvien kokonaissäästöjen tarkka arviointi ei ole kuitenkaan vielä mahdollista, koska monien toimenpiteiden toimeenpano on vielä kesken tai vasta alkuvaiheessa.
- Kuntatalouteen vaikuttavat vuonna 2018 merkittävästi myös muut tekijät kuin valtion päätökset, kuten kuntien työvoimakustannuksia alentava kilpailukyky sopimus.

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut

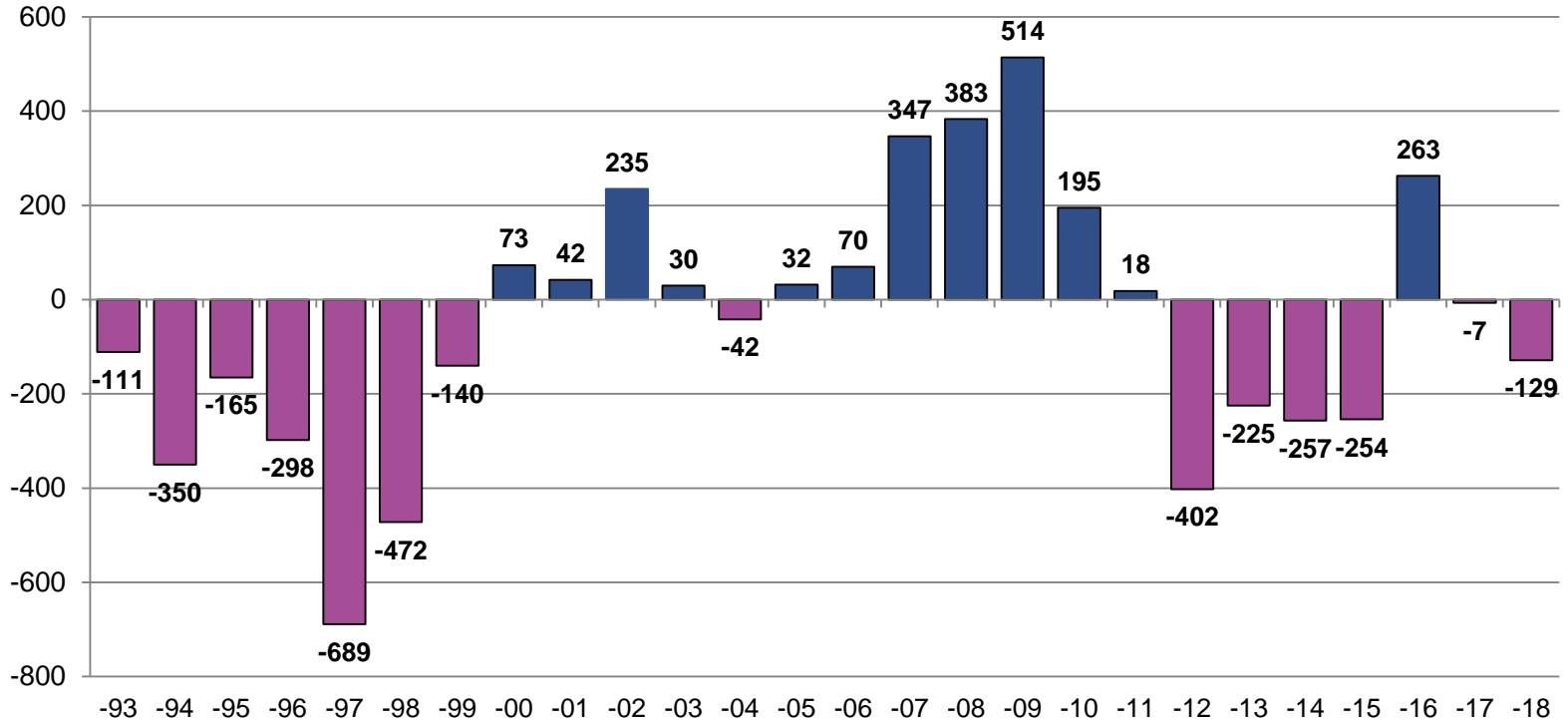
Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Laskennalliset valtionosuudet	9 955	9 526	9 391	9 334	3 721	3 758
VM, peruspalvelujen valtionosuus	9 028	8 607	8 458	8 395	2 764	2 800
OKM	928	919	933	939	957	958
- siitä kuntayhtymät	1 041	904	929	938	945	945
Muut valtionavut hallinnonaloittain, yhteensä	1 120	1 047	1 196	907	433	421
OM	0	0	30	20	0	0
SM	5	5	5	5	5	5
VM	26	48	80	21	13	12
OKM	222	253	276	257	233	233
MMM	5	5	6	6	2	2
LVM	36	36	36	36	1	1
TEM	193	256	273	308	114	107
STM	599	414	468	232	47	43
YM	34	30	23	22	18	18
Valtionavut yhteensä	11 075	10 573	10 587	10 241	4 154	4 179

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen

Valtion toimenpiteiden vaikutus verrattuna edellisen vuoden talousarvioon, milj. euroa

Kuntatalouden kehitysarvio ja rahoitusperiaatteen toteutuminen

Rahoitusasemataavoite ja sopeutustarve

Hallituksen päätös Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) vuosille 2016-2019:

Kuntatalouden alijäämä saa olla korkeintaan $\frac{1}{2}$ prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon vuonna 2019

Kuntatalouden kehitysarvio

- Kuntatalouden näkymät ovat maaliskuussa arvioitua positiivisemmat. Kuntatalouden tulosta ja rahoitusasemaa ovat vahvistaneet muun muassa aiemmin arvioitua suotuisampi verotulojen, etenkin yhteisöveron kehitys.
- Tilikauden tulos vahvistuu vuonna 2017. Kuntataloutta vahvistavat kuntien omat sopeutustoimet.
- Vuoden 2017 jälkeen tilikauden tulos palautuu vuoden 2016 tasolle sote- ja maakuntauudistuksen voimaantumiseen saakka. Heikentymisestä huolimatta tilikauden tulos pysyy ylijäämäisenä.
- Sote- ja maakuntauudistus pienentää kunta-talouden menopaineita vuodesta 2020 alkaen.
- Kehitysarvioon sisältyvien hallituksen kuntataloutta vahvistavien toimien sekä kilpailukyky sopimuksen lopullinen vaikutus riippuu muun muassa siitä, miten kunnat ja kuntayhtymät käyttävät mahdollisuutta säästöihin. On olemassa riski, että toimenpiteiden säästövaikutus jää kehitysarviossa oletettua pienemmäksi.
- Kuntatalouden kehitysarvion mukaan julkisen talouden suunnitelmassa paikallishallinnon nettoluotonannolle asetettu rahoitusasematavoite ollaan saavuttamassa.

Kuntatalous vahvistuu vuonna 2017

Sote- ja maakuntaudistus pienentää menopainetta vuodesta 2020 alkaen

Kuntatalouden kehitys, kuntien kirjanpidon mukaan, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	-27,8	-27,0	-27,5	-28,1	-10,6	-10,9
2. Verotulot	22,1	22,5	22,6	23,3	12,5	12,1
3. Valtionosuudet, käyttötalous	8,8	8,6	8,6	8,3	2,5	2,6
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
5. Vuosikate	3,4	4,3	4,0	3,8	4,7	4,1
6. Poistot	-2,7	-2,8	-2,9	-3,0	-2,8	-2,9
7. Satunnaiset erät, netto	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Tilikauden tulos	1,1	1,8	1,3	1,0	2,2	1,5
Rahoitus						
9. Vuosikate	3,4	4,3	4,0	3,8	4,7	4,1
10. Satunnaiset erät	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
11. Tulorahoituksen korjaukset	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
12. Tulorahoitus, netto	3,2	4,1	3,7	3,5	4,4	3,8
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-4,3	-4,7	-4,8	-4,9	-4,4	-4,5
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1
15. Investoinnit, netto	-3,3	-3,6	-3,6	-3,7	-3,3	-3,4
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	-0,1	0,5	0,1	-0,2	1,1	0,4
17. Lainakanta	18,1	17,6	17,6	17,9	14,0	13,6
18. Kassavarat	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
19. Nettovelka (lainat - kassavarat)	12,4	12,0	11,9	12,2	8,2	7,9

Kilpailukyky sopimuksen vaikutus kuntatalouteen

Kilpailukyky sopimuksen vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan, milj. euroa

	2016	2017	2018
Kuntien työvoimakustannukset			
Työnantajamaksujen alentaminen		277	418
Lomarahojen leikkaus	232	309	312
Työajan pidennys*		93	188
Veronkevennysten vaikutus kunnallisveroon		-282	-287
Veronkevennyksen kompensatio kunnille		282	287
Verotuksen kautta tulevat epäsuorat vaikutukset			
Ta-maksujen alentamisen vaikutus yhteisöveron tuottoon		58	86
Työntekijämaksujen muutosten vaikutus kunnallisveron tuottoon		-367	-482
Lomarahaleikkauksen vaikutus verotuloihin		-65	-65
Työajanpidennyksen vaikutus verotuloihin		-23	-40
Valtionosuuksien vähennys			
Ta-maksujen alentaminen / ei leikata		0	0
Lomarahaleikkaus 100 %		-309	-312
Työajan pidennys 100 %		-70	-188
Vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan ilman positiivisia vaikutuksia taloudellisen aktiviteetin kasvun kautta	232	-96	-82

* Arvioidun säästöpotentiaalin mukaisena. Kehitysurassa 73 milj. euroa vuonna 2017 ja 148 milj. euroa vuonna 2018.

Talouden sopeutuspainetta vaihtelee kuntakokoryhmittäin

Toiminnan ja investointien rahavirta (rahoituksen tasapaino)	2016 milj. €	2017 milj. €	2018 milj. €	2019 milj. €	2016 €/as.	2017 €/as.	2018 €/as.	2019 €/as.
> 100 000 as., 2 121 551 as. ja 9 kuntaa	-3,6	337,6	147,2	127,3	-2	159	69	60
40 001 – 100 000 as., 1 016 239 as. ja 17 kuntaa	-63,2	12,9	-90,2	-146,9	-62	13	-89	-145
20 001 – 40 000 as., 804 375 as. ja 29 kuntaa	47,2	115,4	35,1	-7,8	59	143	44	-10
10 001 – 20 000 as., 612 683 as. ja 43 kuntaa	-22,1	46,9	-23,9	-78,4	-36	77	-39	-128
6 001 – 10 000 as., 479 846 as. ja 59 kuntaa	-18,1	69,6	12,9	-37,2	-38	145	27	-77
< 6 000 as., 439 389 as. ja 138 kuntaa	-14,4	45,8	-15,5	-81,1	-33	104	-35	-185
Manner-Suomen kunnat yhteensä	-74,3	628,2	65,6	-224,1	-14	115	12	41

- Toiminnan ja investointien rahavirta vaihtelee kuntakokoryhmittäin, mutta näyttää paranevan kaikissa ryhmissä vuonna 2017.
- Vuosina 2016-2019 lainakanta uhkaa kasvaa eniten alle 6 000 ja 40 000 – 100 000 asukkaan kuntakokoryhmissä.

Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine

Laskennallinen paine veroprosentin korotukseen (%)	2018	2019
> 100 000 as., 2 121 551 as. ja 9 kuntaa	-0,36	-0,30
40 001 – 100 000 as., 1 016 239 as. ja 17 kuntaa	0,54	0,85
20 001 – 40 000 as., 804 375 as. ja 29 kuntaa	-0,25	0,05
10 001 – 20 000 as., 612 683 as. ja 43 kuntaa	0,25	0,80
6 001 – 10 000 as., 479 846 as. ja 59 kuntaa	-0,18	0,51
< 6 000 as., 439 389 as. ja 138 kuntaa	0,27	1,38
Manner-Suomen kunnat yhteensä, lähtötaso 19,88 %	-0,07	0,23

- Suurin paine tuloveroprosentin nostoon vuonna 2018 olisi 40 000 – 100 000 asukkaan kuntakoryhmässä.
- Vuonna 2019 suurin tuloveroprosentin korotuspaine olisi alle 6 000 asukkaan kuntakoryhmässä.
- Yli 100 000 asukkaan kunnissa olisi laskennallisesti jopa mahdollisuus veroprosentin laskuun molempina vuosina.

Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine

	Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine	
Prosenttiyksikköä	2018	2019
	kuntien lukumäärä	kuntien lukumäärä
Yli 3	48	65
2-3	18	21
1-2	30	46
0-1	48	43
Alentamismahdollisuus	151	120
Yhteensä	295	295

- Kuntien laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine näyttää vuoden 2018 osalta aikaisempaa myönteisemmältä, mutta vuonna 2019 tilanne näyttäisi muuttuvan huonommaksi.
- Tarkastelukauden lopulla noin 25 prosentilla kunnista olisi yli 3 tuloveroprosenttiyksikön suuruinen sopeutuspainetta rahoitustasapainon saavuttamiseksi.
- Laskelmissa ei ole huomioitu muun muassa kuntien omia päätöksiä veroprosenteista tai menoista. Todennäköistä on, että rahoituksen tasapaino toteutuu ennen kaikkea lainakannan kasvulla ja toimintamenojen supistamisella, ja rahoitusasema muodostunee näin ollen laskettua kehitystä paremmaksi.

Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia

Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia

BKT ja työllisyys	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BKT:n arvo, mrd. euroa	215,6	223,9	232,2	240,8	248,3	256,0
BKT, määrän muutos, %	1,9	2,9	2,1	1,8	1,3	1,1
Työllisten määrä, muutos-%	0,5	0,7	0,8	0,5	0,4	0,4
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	8,1	7,8	7,5	7,3
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat), %	68,7	69,4	70,1	70,5	70,9	71,2
Palkkasumma, muutos-%	1,5	1,8	2,2	2,1	2,8	3,0
Eläketulot, muutos-%	2,9	3,3	3,4	3,6	3,4	3,6
Hinnat ja kustannukset, %	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Yleinen ansiotaso, muutos	1,1	0,3	1,4	1,6	2,4	2,6
Kuntien ansiotaso, muutos	0,9	-1,1	1,1	1,4	3,6	2,3
Kuluttajahinnat, muutos	0,4	0,9	1,5	1,5	1,8	2,0
Rakennuskustannusindeksi	0,5	0,4	2,1	2,2	2,0	2,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	-1,6	4,3	1,6	2,7	2,0	2,0
Valtionosuusindeksi:						
Peruspalvelujen hintaindeksi ¹⁾ , muutos	0,8	-2,1	0,6	1,3	2,3	2,2
Peruspalvelujen hintaindeksi, muutos	0,8	-1,0	0,6	1,3	1,2	2,2
Kustannustason muutos TAE ²⁾ , VOS-indeksi	0,0	-0,7	0,0	0,0	1,2	2,2

1) Peruspalvelujen hintaindeksi, jossa huomioitu ansiotasoindeksissä lomarahojen leikkaus v. 2017 ja palautuminen v. 2020 TK:n ilmoittaman mukaisena (1,46 %-yksikköä)

2) Talousarvioesityksessä käytetty indeksikorotus